

Slovo *mistr* bylo do češtiny přejato zřejmě ve středověku z lat. *magister* a upraveno tak, že v kořeni slova došlo ke stažení (*magis-* [majis-], viz níže, > *mís-*) a v zakončení pak patrně vlivem němčiny k odpadnutí *-e-*: *-er* > (slabičné) *-r*. Podoba s *-í-* snad byla posilována vlivem přejaté střhn. podoby *meister* [mejster], kde *-ej-* bylo mylně chápáno jako výsledek diftongizace a ztotožňováno s domácím *-í-*. U podoby *majstr* jde asi o novější přejímku z němčiny (snad za spolupůsobení starého pravopisu, kdy *ji* se psalo jako *gi* a slovo *magister* pak bylo vyslovováno [majister], [majster]. Svou roli zde mohla sehrát i podoba v předávajícím dialektu. U podob na *-er* jde o zachování původní lat. i střhn. přípony pod vlivem nář. tendence nevyslovovat slabičné *r*.

- 3 Podoba *mistr*, shodná se spis. jazykem, byla zachycena zhruba v záp. polovině Čech, v Podkrkonoší, na Královéhradecku a Vysokomýtsku a na většině Moravy. Obměna *místr* se dokládá téměř nedubletně přibližně z vých. poloviny Čech (s několika výběžky na západ), na Moravě z Holešovska, Vsetínska a Uherskobrodská a ze sev. a jv. Brněnska. Na Frenštátsku se objevuje podoba *mister*, která navazuje na variantu *majster*, typickou pro vých. polovinu slez. nář. Na záp. polovině slez. nář. se užívá podoby *majstr*, která byla zaznamenána i v nepravidelném pruhu při již. a stř. části moravsko-slovenské hranice.

Města se shodují s venkovským okolím.

- 4 **majster** sloven., pol. **mistr** stč. též *mistr*, Jg, Tk, SSJČ, pol. *mistrz*
mister hluž. *mišter* **místr** stč., Jg

- 5 *mistr* Ju 5, Ru 2–4 — *místr* Po 1, Ju 1–3, Ru 4 — *majstr* Ju 6, Ru 4, 5 — *mejstr* Po 1

Či

118 pivo (2023) — mapa s. 207

- 1 M *pivo*
pívo
- 2 Mapa zachycuje územní rozložení podob s dlouhou a krátkou kořenovou samohláskou, tj. *pivo* a *pívo*. K dloužení kořenné samohlásky ve slově *pivo* (psl. a všeslov., pův. ‚co se pije‘, pak druh nápoje: Holub – Kopečný) došlo na části území možná už v důsledku psl. metatonii, pravděpodobnější je ale dloužení novější (obměna *pívo* není doložena ze stč.), snad příklonem k inf. *píti*. Podoba *pívo* mohla mít dříve větší rozsah, možná pokrývala větší území i na Moravě a teprve později se zkrátila v důsledku pravidelného krácení *í* > *i*; usuzujeme tak z průběhu izoglosy oddělující na Moravě podoby *pivo* a *pívo*, která se zde značně blíží hranici pravidelného krácení *í* > *i* (zatímco v Čechách naopak podoba *pívo* pokrývá území, kde se jinak *í* krátí). Podoba *pívo* vyskytující se občas v již. Čechách může souviset s nedokonale depalatalizovanou variantou *pjivo*.
- 3 Podoba *pívo* pokrývá rozsáhlý areál v sv. polovině Čech, odkud mezi Novým Městem na Moravě a Svitavami vybíhá jv. směrem na Moravu až téměř ke Kyjovu, ojediněle se užívá i jinde. Na ostatním území čes. národního jazyka byla zapsána podoba *pivo*, shodná se spis. jazykem. Ta je doložena i ze všech měst, v oblasti slova *pívo* často dubletně. Obměna *pívo* se jako dubletní dokládá i ze zč. měst v sousedství areálu podoby *pivo*.

- 4 **pivo** stč., Jg, SSJČ, sloven.; pol. a hluž. *piwo* **pívo** Jg

- 5 *pivo* Ju 5, 7, Ru 2–5 — *pívo* Ju 1–6, Ru 1, 4 — *piwo* Po 1, Ju 2

Poznámka:

Dloužení tohoto typu bylo zachyceno i u výrazu *žito* (ČJA 3, 54), který v rámci hláskosloví nemapujeme; jde o lexikálně diferencovanou položku a dloužení se nemohlo projevit v plném rozsahu (výraz *žito* se užívá v Čechách a na záp. polovině Moravy a jeho obměna *žito* byla zachycena porůznu zejména v svč. nář.).

Či

o > ů

Rozsah dloužení *o* (> *ó* > *uo*) > *ů* se zkoumal na nom./akuz. sg. slov *roh*, *roj*, *koš*, na gen. sg. slova *koš* a na nom./akuz. výrazu *lůj*. U gen. sg. slova *koš* bylo dloužení zachyceno jen v jediné obci (451), proto tato položka nebyla mapována. Ostatní položky jsou zde představeny.

Ke kořenovému dloužení *o* > *uo* > *ů* dochází dále u některých výrazů, které byly mapovány v rámci lexikálně diferencovaných položek v prvních třech dílech ČJA. Z těch zde předkládáme pozitivně podobu *chvůj*